

Debattinlägg

Låt oss prata relevans och ömsesidigt lärande utan att fastna i "vi har VFU på alla program"

*Lisa Källström, Högskolan Kristianstad,
fakulteten för ekonomi*

Samverkan med det omgivande samhället är, och har länge varit, en del av högskolornas uppgift (SFS 1992:1434, 1 kap. 2§). Synen på samverkan har gått från att på 1970-talet främst handla om folkbildning, till att på 1990-talet diskuteras som en "tredje uppgift" där högskolan skulle dela med sig av kunskap vid sidan av de två huvuduppgifterna utbildning och forskning, till att vi idag har fokus på ömsesidigt utbyte där samverkan ses som ett medel och verktyg för samhällsrelevant utbildning och forskning. Idag finns det en bred förståelse för vikten av utbildningssamverkan. Detta intresse kan till viss del härledas till att allt fler ser kunskap som något som skapas i mötet mellan akademi, arbetsliv och omgivande samhälle (Jonsson, 2023) och till viss del till att möte med praktiken är efterfrågat av studenter och har visat sig ha positiva effekter för högskolor, till exempel relaterat till lärosätets varumärke, söktryck och intresse för högskolans utbildningsprogram (Bengtsson, 2013).

Utbildningssamverkan kan genomföras på många olika sätt, till exempel genom verksamhetsförlagd utbildning (VFU), gästföreläsningar, utrednings- och utvecklingsprojekt, examensarbete, levande "case" och studiebesök (Bengtsson, 2013). Arbetsintegrerat lärande (AIL) innebär enligt Samsynwiki (2021) att studentens lärande är kopplat till ett sammanhang, i det här fallet arbetslivet, och i princip kan all utbildningssamverkan därför omfattas av AIL. Högskolor och universitet omfamnar utbildningssamverkan på olika sätt. De yngre lärosätena och de med tyngdpunkt på professionsutbildningar har mycket att vinna på samverkan och tenderar att ligga i framkant. Högskolan Väst är ett gott exempel med sin satsning på AIL som en övergripande profil. På lärosätets hemsida beskrivs hur AIL genomsyrar

allt som görs och hur idén om arbetsintegrerat lärande bygger på att högskolans utbildning och forskning bedrivs i samverkan utifrån grundidén att kunskapsutveckling sker tillsammans med andra (Högskolan Väst, 2023). Högskolan Kristianstad kan också ses som ett gott exempel genom att tidigt ha erbjudit VFU i alla program på grundnivå och även flitigt kommunicerat VFU, ofta kopplat till anställningsbarhet, i sin marknadsföring av utbildningsprogram. En tidig och omfattande satsning på utbildningssamverkan i form av VFU har på många sätt varit lyckosam för Högskolan Kristianstad. Jag vill trots detta uppmana till kritisk reflektion över Högskolan Kristianstads valda fokus på VFU och dess för- och nackdelar.

VFU:s starka roll på Högskolan Kristianstad och målsättningen att VFU ska finnas på alla program på grundnivå tar ingen hänsyn till att behoven och förutsättningarna kan se olika ut för olika ämnen och därmed gynnas av olika upplägg och metoder. Antagandet att VFU är den bästa formen för att integrera arbetsliv i utbildningar, oavsett ämne och sammanhang, mår bra av att ifrågasättas och de klassiska didaktiska frågorna vad, varför och hur bör ställas även i dessa sammanhang. Det som fungerar mycket väl för en lärarstudent behöver till exempel inte fungera lika bra för en ekonomstudent. Även om VFU kan se olika ut för olika program så går det inte att komma ifrån att begreppet verksamhetsförlagd skapar förväntningar hos studenter och sätter ramar för genomförandet.

Att formen för utbildningssamverkan är på förhand given riskerar också att bidra till att VFU och dess upplägg inte systematiskt ifrågasätts på samma sätt som andra kurser och undervisningsmoment. De kritiska diskussionerna uteblir trots att brist på likvärdighet och beroendet av bra handledare på fältet är kända problem som mår bra av att ventileras, särskilt i de utbildningsprogram där det inte finns formella krav på VFU utan där andra typer av arbetsintegrerat lärande mycket väl skulle kunna användas i stället. Vi behöver diskutera nyttan med samverkan och våra pedagogiska upplägg och utgångspunkten i de diskussionerna bör vara på vad som bäst bidrar till våra studenters lärande, inte vad vi kan göra inom ramen för VFU.

Ytterligare ett argument för behovet av kritisk reflektion över Högskolan Kristianstads satsning på att VFU ska finnas på alla program är att det, tvärtemot dess intentioner, riskerar att bli ett hinder för nya innovativa former av utbildningssamverkan och ömsesidig kunskapsutveckling. Eftersom VFU finns på alla program så går det att ”sätta ett kryss i rutan” för utbildningssamverkan och vi riskerar att bli bekväma och luta oss tillbaka och känna oss nöjda med att vi har samverkan i vår utbildning. Kravet på VFU i alla program kan dessutom ge en bild av att den gemensamma kunskapsutvecklingen med omvärlden sker under några begränsade veckor under en specifik kurs. Andra samverkansinitiativ hamnar i skymundan och man riskerar att inte se eller prioritera det behov som finns av att utveckla unika arbetssätt som går bortom traditionella sätt att samverka och som än tydligare stöder aktivt lärande (Bjursell & Ramsten, 2019).

Det finns självklart även många argument för att VFU som profil är bra. Att säkerställa möjligheten till utbildningssamverkan är i grunden mycket positivt och som företagsekonom och forskare i marknadsföring förstår och uppskattar jag dessutom tydligheten i att använda VFU som profil. Pedagogen inom mig vill dock gärna se en mer livlig debatt på högskolan om hur vi skapar samhällsrelevant utbildning som förbättrar studenternas arbetsrelaterade kompetenser och förmågor, ökar kunskapsflöden mellan sektorer och fostrar entreprenöriella attityder och förhållningssätt, och där upplever jag att VFU ibland agerar bromskloss istället för katalysator. Mångfald är bra, även när det gäller utbildningssamverkan. Så, låt oss prata mer om relevans och ömsesidigt lärande utan att fastna i att vi har VFU på alla program.

Referenser och vidare läsning

Bengtsson, L. (2013). *Utbildningssamverkan – för jobb, innovation och företagande*. Almega kommunikation.

Bjursell, C. och Ramsten A-C. (2019). *Innovativ utbildningssamverkan för livslångt lärande* (Rapport 2:2019). Jönköping University, Encell, Nationellt kompetenscentrum för livslångt lärande.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-47186>

Jonsson, A. (28 mars 2023). Lyft blicken om var och hur stora idéer uppstår. *DN Debatt*. <https://www.dn.se/debatt/lyft-blicken-om-var-och-hur-stora-ideer-uppstar/>

Högskolan Väst. (13 mars 2023). *AIL och samverkan*. <https://www.hv.se/arbetsintegrerat-larande/om-arbetsintegrerat-larande/ail-och-samverkan/>

Samsynwiki. (14 januari 2021). *Arbetsintegrerat lärande*. https://samsynwiki.se/wiki/Arbetsintegrerat_l%C3%A4rande

SFS 1992:1434. *Högskolelag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434/